

"KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLANING MAKTABGA MOSLASHISH MUAMMOSI"

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi

1-24 guruh talabasi

Berdiyeva Guliza Mirzohid qizi

Annotatsiya; Mazkur maqolada kichik maktab yoshidagi bolalarning maktabga moslashish jarayoni va uning davomida yuzaga keladigan psixologik, ijtimoiy hamda emotsional muammolar tahlil qilinadi. Bolaning oiladagi tarbiyasi, maktab muhitiga bo'lgan munosabati, o'qituvchi va tengdoshlar bilan o'zaro munosabatlari uning moslashuv darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Maktabga endigina qadam qo'ygan bolalarda stress, xavotir, ijtimoiy faollikning pastligi kabi holatlar kuzatilishi mumkin. Ushbu maqolada ana shunday muammolarning kelib chiqish sabablari, ularni bartaraf etish yo'llari, psixologik yondashuvlar va moslashtiruvchi pedagogik metodlar haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, bolaning maktab hayotiga tez va samarali moslashuvini ta'minlash uchun oila, o'qituvchi va maktab psixologi o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar: kichik maktab yoshi, moslashish muammosi, maktab muhitiga moslashuv, psixologik moslashuv, ijtimoiy munosabatlar, maktab stressi, pedagogik yondashuvlar, ota-ona va o'qituvchi hamkorligi.

Kichik maktab yoshidagi bolalarning maktabga moslashuvi murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, bu bosqichda ular ko'plab yangi ijtimoiy va psixologik sharoitlarga duch keladilar. Maktabga ilk bor qadam qo'ygan bola oilaviy muhitdan chiqib, yangi talablar, tartib-qoidalar va o'quv jarayoniga moslashishi kerak bo'ladi. Bu esa, o'z navbatida, bolalarda stress, xavotir, o'ziga ishonchsizlik, ijtimoiy faollikning pasayishi kabi salbiy holatlarni yuzaga keltirishi mumkin.¹ Mazkur bosqichda bolaning maktab muhitiga

1. ¹ Allayeva S. Maktabgacha va kichik maktab yoshi bolalarini rivojlantirish psixologiyasi. – Toshkent: O'zMU, 2021.

moslashuvi bir qator omillarga bog'liq: oiladagi tarbiya uslubi, ota-onaning mehr-muhabbati va qo'llab-quvvatlashi, o'qituvchi va tengdoshlar bilan bo'lgan munosabatlar, maktabdagi ijtimoiy-madaniy muhit va pedagogik yondashuvlarning mosligi bu jarayonda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, o'qituvchining bolaning individual xususiyatlariga mos yondashuvi, mehribonlik va e'tibor bilan yondashishi bolada maktabga nisbatan ijobiy munosabat shakllanishiga sabab bo'ladi. Maqolada kichik maktab yoshidagi bolalarda kuzatiladigan moslashuv muammolari sabablari chuqur tahlil qilinib, bu muammolarni bartaraf etish bo'yicha samarali psixologik va pedagogik strategiyalar yoritiladi. Jumladan, bolalarning emotsional holatini kuzatish, ularni maktab muhitiga asta-sekinlik bilan jalb etish, o'yin orqali o'qitish, ijtimoiy faoliyatlarga jalb etish, ota-onalar bilan hamkorlikda ishlash kabi usullar tavsiya etiladi. Shuningdek, maktab psixologi, o'qituvchi va ota-onalarning o'zaro hamkorligi bolaning maktab hayotiga tez va muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlovchi asosiy omillardan biri sifatida ko'rsatiladi. Bunday kompleks yondashuv orqali bolalarning moslashuv jarayonidagi qiyinchiliklarni yumshatish va ularni ijtimoiy, psixologik hamda emotsional jihatdan qo'llab-quvvatlash imkoniyati yaratiladi. ²

Bolaning maktabga moslashuvi – bu nafaqat o'quv jarayoniga, balki butunlay yangi ijtimoiy muhitga, tartib-intizomga va kommunikativ ko'nikmalarga moslashishni anglatadi. Kichik maktab yoshidagi bolalar ko'pincha o'z his-tuyg'ularini to'g'ri ifoda eta olmasligi, yangi vaziyatlarga moslasha olmasligi sababli, maktabga kelish bilan bog'liq turli psixologik muammolarga duch keladi. Bu holat bolaning o'zlashtirish darajasi, darslarga bo'lgan qiziqishi va sinfdoshlar bilan munosabatlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalarning maktabga moslashish darajasi ko'p jihatdan ularga nisbatan bildiriladigan talablar va kutishlarning realizmi, ya'ni bolaning rivojlanish bosqichiga mos kelishi bilan bog'liq. Agar kattalar tomonidan bolaga haddan ortiq talab qo'yilsa yoki u bilan yetarlicha emotsional aloqa o'rnatilmasa, bolada maktabga nisbatan salbiy munosabat shakllanishi mumkin. Shu boisdan, pedagoglar va ota-onalar bolaga maktab

2. ² Allayeva S. Maktabgacha va kichik maktab yoshi bolalarini rivojlantirish psixologiyasi. – Toshkent: O'zMU, 2021.

hayotining ilk bosqichida ayniqsa ehtiyotkorlik bilan, qo'llab-quvvatlovchi munosabatda bo'lishlari zarur. Maktabgacha ta'lim muassasalari bilan maktab o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash, bolaning moslashuv bosqichini yengillashtiradi. Moslashuv davrida tashkil etiladigan turli sinfdan tashqari tadbirlar, psixologik treninglar, bolaning shaxsiy qiziqishlariga mos mashg'ulotlar ham moslashuvni yengillashtiruvchi vosita bo'lib xizmat qiladi. O'qituvchining har bir bolaning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda yondashuvi, ularning o'z-o'zini anglash va ifoda etishiga yordam berishi, sinf jamoasida o'z o'rnini topishga ko'maklashadi. Natijada, bolaning maktabga moslashuvi faqatgina bilim olish jarayoni emas, balki to'laqonli shaxs sifatida shakllanishi, ijtimoiy muhitda o'zini erkin tutishi va o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon eta olishi uchun zarur bo'lgan poydevordir. Shu bois, bu jarayonga ilmiy-nazariy va amaliy nuqtai nazardan jiddiy yondashish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduqodirov A. R. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. Abdurahmonova R. Bolalar psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2015.
3. Abdullayeva G'. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2020.
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Alimova M.X. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017.
6. Allayeva S. Maktabgacha va kichik maktab yoshi bolalarini rivojlantirish psixologiyasi. – Toshkent: O'zMU, 2021.
7. Asqarova M. Shaxs psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2016.
8. Bekmurodov M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologiyasi. – Qarshi: Nasaf, 2022.
9. Berdaliyev A. Ta'lim jarayonida bolalarning moslashuvi. – Toshkent: TDPU, 2020.
10. Davletshin M.S. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: Fan, 2004.

11. Ergashev I. Boshlang'ich sinf pedagogikasi. – Toshkent: O'zR FA, 2019.
12. Ermatov T. Yosh psixologiyasi. – Samarqand: SamDU, 2018.
13. G'ofurov K. Maktabga tayyorlov bosqichining psixologik xususiyatlari. – Toshkent: Fan, 2017.
14. Hasanboyeva O. Bolalarda moslashuv muammolari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.
15. Husanxo'jayeva D. Pedagogik muloqot psixologiyasi. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2020.
16. Islomova M. Shaxs rivojlanishida ijtimoiy muhitning o'rni. – Toshkent: TDPU, 2018.
17. Jalolova S. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
18. Karimova Z. O'quvchilarning emotsional holatini boshqarish. – Toshkent: Fan, 2023.
19. Komilova M. Bolalar va o'smirlar psixologiyasi. – Buxoro: BDU, 2021.
20. Mahkamova R. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.